

HET LATEN ONDERGAAN VAN SEKSUELE HANDELINGEN DOOR EEN DIER (ARTIKELEN 239 EN 254D SR)¹

2.1

INLEIDING

Aan ons is de vraag voorgelegd of artikel 239, eerste lid, Sr ook de situatie omvat waarin iemand een ander seksuele handelingen laat ondergaan door een dier. Gedacht wordt met name aan de situatie waarin de dader het lichaam van een ander seksueel laat binnendringen door een door hem (de dader) geregisseerd dier.

In (het overigens niet zo lekker leesbare) artikel 239, eerste lid, Sr is bepaald dat in Titel XIV betreffende de seksuele misdrijven onder degene die met een persoon seksuele handelingen verricht mede wordt verstaan: degene die een persoon seksuele handelingen laat verrichten met diegene, met zichzelf of met een derde, dan wel degene die een persoon seksuele handelingen laat ondergaan door een derde.

Bij de beantwoording van de aan ons voorgelegde vraag moeten wij nader kijken naar artikel 239, eerste lid, Sr maar zullen ook de positie van het dier alsmede artikel 254d Sr in de beschouwingen moeten worden betrokken.

2.2

ARTIKEL 239, EERSTE LID, SR NADER BEZIEN

Volgens de memorie van toelichting bij het voorstel voor de Wet seksuele misdrijven (hierna: de memorie van toelichting) wordt met artikel 239, eerste lid, Sr geëxpliciteerd dat veelvoorkomende verschijningsvormen van seksuele interactie onder de delictsgedraging vallen. De bewoordingen van dit artikel laten, aldus dit parlementaire stuk, ruimte om ook andere verschijningsvormen van seksuele interactie onder het bereik van seksuele handelingen met een persoon te brengen.² Van “laat ondergaan door een derde” is volgens de memorie van toelichting sprake bij een bepaalde mate van regie van de zijde van de dader met betrekking

1 Dit hoofdstuk valt terug te voeren op een WBOM-advies dat in zijn oorspronkelijke vorm op 2 oktober 2023 werd uitgebracht.

2 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 75.*

tot het handelen van de derde en het slachtoffer, hetgeen een actieve gedraging veronderstelt. Hierbij valt te denken aan de situatie dat de dader op afstand contact heeft met de derde, bijvoorbeeld via de webcam, en het slachtoffer seksuele handelingen door die derde ondergaat die direct een gevolg zijn of rechtstreeks verband houden met het contact op afstand met de dader.³ Onder “laat ondergaan door een derde” vallen volgens de memorie van toelichting geen gedragingen die louter ondersteunend zijn zoals het treffen van voorbereidingen of op de uitkijk staan of volledig passieve gedragingen als het niet verhinderen dat een slachtoffer seksuele handelingen door een derde ondergaat.⁴ Afhankelijk van de context waarin de seksuele interactie plaatsvindt, kan de derde volgens de memorie van toelichting een medeslachtoffer zijn of een mededader. In het laatste geval kan, eveneens afhankelijk van de feiten en omstandigheden van het geval, de participerende derde op grond van eigen daderschap strafrechtelijk aansprakelijk zijn wegens een (ander) seksueel misdrijf.⁵

2.3 HET DIER IN DE WET SEKSUELE MISDRIJVEN

Het dier komt voor in de artikelen 254c en 254d Sr zoals die door de Wet seksuele misdrijven zijn geïntroduceerd.

Volgens artikel 254c, eerste lid, Sr is strafbaar degene die een visuele weergave van een seksuele handeling waarbij een mens en een dier zijn betrokken of schijnbaar zijn betrokken verspreidt, openlijk tentoonstelt, vervaardigt, invoert, doorvoert, uitvoert, of in bezit heeft. Het betreft hier de zogeheten dierenpornografie. Artikel 254c Sr is volgens de memorie van toelichting de rechtsopvolger van artikel 254a (oud) Sr.⁶ De delictsomschrijving is volgens dit parlementaire stuk op twee punten gemoderniseerd. Ten eerste is de term “afbeelding” vervangen door de techniekonafhankelijker term “visuele weergave”. Ten tweede is “ontuchtige handeling” vervangen door “seksuele handeling”. Deze wijziging hangt samen met het vervallen van het ontuchtbestanddeel in de Titel betreffende seksuele misdrijven. Onder seksuele handeling in de zin van artikel 254c Sr wordt verstaan: handeling van seksuele aard die een inbreuk maakt op de fysieke integriteit van een dier. Hieronder vallen (evenwel) niet de als noodzakelijk aan te merken handelingen zoals medische handelingen en reguliere handelingen gericht op de (bedrijfsmatige) voortplanting van dieren.⁷

3 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 75.*

4 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 75.*

5 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 75.*

6 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 113.*

7 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 113.*

Volgens artikel 254d Sr is strafbaar degene die seksuele handelingen verricht met een dier of een dier seksuele handelingen laat verrichten met diegene of met zichzelf of met een derde dan wel een dier seksuele handelingen laat ondergaan door een derde. Dit misdrijf betreft, kort gezegd, seks met dieren. Dit artikel is volgens de memorie van toelichting de rechtsopvolger van artikel 254 (oud) Sr.⁸ Het ontucht plegen met dieren is volgens de memorie van toelichting in 2010 strafbaar gesteld vanuit de gedachte dat de integriteit van dieren een rechtens te respecteren belang is en dat seksuele contacten tussen mens en dier in strijd zijn met de goede zeden.⁹ Ook in de in artikel 254d Sr neergelegde delictsomschrijving is de term “ontuchtige handelingen” vervangen door “seksuele handelingen” in verband met het vervallen van het ontuchtbestanddeel in de Titel betreffende seksuele misdrijven. Onder seksuele handelingen in de zin van artikel 254d Sr wordt ook hier verstaan: handelingen van seksuele aard die een inbreuk op de fysieke integriteit van een dier maken. Hieronder vallen ook hier (evenwel) niet de als noodzakelijk aan te merken handelingen zoals medische handelingen en reguliere handelingen gericht op de (bedrijfsmatige) voortplanting van dieren.¹⁰

2.4 BEOORDELING

In artikel 239, eerste lid, Sr is, zoals we al zagen, bepaald dat in Titel XIV betreffende de seksuele misdrijven onder degene die met een persoon seksuele handelingen verricht mede wordt verstaan: degene die een persoon seksuele handelingen laat verrichten met diegene, met zichzelf of met een derde, dan wel degene die een persoon seksuele handelingen laat ondergaan door een derde. In deze bepaling figureren dus de regisseur, de geregisseerde persoon en de derde.

Naar ons inzicht gaat het in artikel 239, eerste lid, Sr naar gewoon spraakgebruik om natuurlijke personen. De regisseur (aangeduid als “degene”) zal, gelet op de voor regievoering benodigde inzichten, taalvaardigheden e.d., een natuurlijk persoon moeten zijn en de geregisseerde wordt in de bepaling expliciet aangeduid als persoon. Het zou – ons richtend op de gestelde vraag – naar onze mening een opmerkelijke uitleg van artikel 239, eerste lid, Sr zijn indien onder de derde in die bepaling een dier begrepen zou worden. Taalkundig en contextueel (zie wat dit laatste betreft de regisseur en geregisseerde) ligt dit bepaald moeilijk terwijl voor een dergelijke uitleg in de in onderdeel 2.2 weergegeven wetsgeschiedenis ook geen steun is te vinden. Die lijkt eerder steun voor het tegendeel te bieden. Had voor ogen gestaan dat ook een dier als een derde in de zin van artikel 239,

8 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 113.*

9 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 113.*

10 *Kamerstukken II 2022/23, 36222, nr. 3, p. 113.*

eerste lid, Sr kan worden aangemerkt, dan was dit in de parlementaire stukken hoogstwaarschijnlijk wel tot uitdrukking gebracht.

Maar minstens even belangrijk als het gewone spraakgebruik, de context en de wetsgeschiedenis is dat volgens artikel 254d Sr strafbaar is, zoals we al zagen, degene die seksuele handelingen verricht met een dier of een dier seksuele handelingen laat verrichten met diegene of met zichzelf of met een derde dan wel een dier seksuele handelingen laat ondergaan door een derde. Deze bepaling omvat dus het geval waarin iemand een dier seksuele handelingen laat verrichten met een derde. Die derde zal die seksuele handelingen door het dier dan ondergaan. Dit door artikel 254d omvatte geval ligt erg dicht aan tegen het in de vraag aan de orde gestelde geval waarin iemand een ander seksuele handelingen laat ondergaan door een dier. Het verschil tussen beide gevallen is dat de regisseur in het door artikel 254d Sr omvatte geval *het dier* regisseert terwijl de regisseur in het in de vraag aan de orde gestelde geval *de ander* regisseert. In beide gevallen evenwel verricht het dier seksuele handelingen en worden deze ondergaan door een (passieve) natuurlijke persoon. In het in deze alinea gestelde is naar ons oordeel nog een argument gelegen om onder de derde in artikel 239, eerste lid, Sr geen dier te begrijpen.

Overall zou men op grond van het voorgaande tot de conclusie kunnen komen dat men voor de strafbaarheid van seks met dieren bij artikel 254d Sr moet zijn en niet bij artikel 239, eerste lid, Sr.

De vraag kan echter worden opgeworpen – naar ons inzicht uiteindelijk te beantwoorden in de rechtspraak – of artikel 239, eerste lid, Sr niet toch iets mogelijk maakt waar het gaat om seksuele handelingen met dieren. Zo zou – bij wijze van voorbeeld – gedacht kunnen worden aan de constructie waarbij het iemand seksuele handelingen laten verrichten met een dier aangemerkt wordt als het seksuele handelingen laten verrichten met zichzelf. Het dier wordt in deze constructie gezien als (niet meer dan) een voorwerp waarmee de geregisseerde de seksuele handelingen met zichzelf verricht. Nu zou het beschouwen van een dier als (niet meer dan) een voorwerp echter iets moeilijker kunnen liggen dan men op het eerste gezicht wellicht zou denken. In dit verband wijzen wij op artikel 1.3, eerste lid, Wet dieren waarin tot uitdrukking komt dat de intrinsieke waarde van het dier wordt erkend. Onder die erkenning van de intrinsieke waarde wordt op grond van artikel 1.3, tweede lid, eerste volzin, Wet dieren verstaan erkenning van de eigen waarde van dieren, zijnde wezens met gevoel. Het dier als ‘seksinstrument’ past hier niet goed bij. Verdedigbaar is evenwel dat aan deze bepalingen voor de toepassing van artikel 239, eerste lid, Sr geen beslissende betekenis toekomt. De bepalingen zijn immers vooral geschreven als algemeen uitgangspunt voor het

– ter uitvoering van Europese verplichtingen en in het belang van de gezondheid en het welzijn van dieren en in dat van de volksgezondheid – stellen van regels betreffende dieren, in het bijzonder door de mens gehouden dieren.¹¹ Al met al is er dus mogelijk toch nog wel een weg te vinden om het iemand seksuele handelingen laten verrichten met een dier onder artikel 239, eerste lid, Sr te brengen.

11 Artikel 1.3, tweede lid, tweede volzin, Wet dieren houdt in dat bij het stellen van regels bij of krachtens deze wet, en het nemen van op die regels gebaseerde besluiten, ten volle rekening wordt gehouden met de gevolgen die deze regels of besluiten hebben voor deze intrinsieke waarde van het dier, onverminderd andere gerechtvaardigde belangen.